

УДК 94(477)«1917»

ЗІНКЕВИЧ Р. Д.

<https://orcid.org/0000-0002-0780-0508>

ГОЛИК М. М.

<https://orcid.org/0000-0003-0852-4899>

<https://doi.org/10.33577/2313-5603.43.2025.57-72>

СТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО ВІЙСЬКОВОГО КЛУБУ ІМ. ГЕТЬМАНА П. ПОЛУБОТКА ТА ЙОГО РОЛЬ В ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕРШИХ УКРАЇНСЬКИХ ВІЙСЬКОВИХ ЧАСТИН

У статті розглянуто революційні процеси, що почалися в Росії весною 1917 р. після повалення самодержавства, і як вони вплинули на значну частину російської армії, в тому числі українців. Проаналізовано передумови та причини створення Українського військового клубу ім. гетьмана П. Полуботка, його дії щодо організації українських військових частин, роль Миколи Міхновського у діяльності клубу, створення Українського Військового Організаційного Комітету і його значення у творенні українських військових частин. Окреслено ставлення до військового питання українських політичних лідерів. Проаналізовано діяльність Військового клубу ім. гетьмана П. Полуботка з формування Першого українського козачого полку ім. Б. Хмельницького. Показано, в чому полягали ідеологічні розбіжності полуботківців з Центральною Радою стосовно українського військового будівництва, роль клубу у підготовці до скликання українського військового з'їзду. Висвітлено процес формування Другого українського полку ім. гетьмана П. Полуботка, причини збройного виступу полку ім. гетьмана П. Полуботка та роль самостійників. Проаналізовано значення діяльності Українського військового клубу ім. гетьмана П. Полуботка у формуванні перших українських військових формувань.

Ключові слова: Український військовий клуб, Український Військовий Організаційний Комітет, український козачий полк, М. Міхновський, українізація, армія.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження полягає в тому, щоб показати причини створення Українського військового клубу ім. гетьмана П. Полуботка, його діяльність з організації українських військових частин, формування перших українських військових полків і який це мало вплив в подальшому у створенні українських збройних сил. Як показують останні події, зумовлені широкомасштабним вторгненням росіян на територію України,

Зінкевич Роман Дмитрович, кандидат історичних наук, доцент, старший викладач кафедри гуманітарних наук, Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, м. Львів.

Голик Микола Михайлович, кандидат історичних наук, доцент кафедри гуманітарних наук, Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, м. Львів.

© Зінкевич Р. Д., Голик М. М., 2025.

створення власної могутньої армії має важливе значення для оборони суверенності держави. Вивчення досвіду військового будівництва в період повалення самодержавства і на початках творення національної держави має важливе значення для подальшого творення власних збройних сил. Воно показує, що нехтування військовим питанням різними політичними силами може призвести до фатальних наслідків нищення української державності. Весною 1917 р. саме Український військовий клуб започаткував творення власних збройних сил і, незважаючи на спротив лідерів Центральної Ради, почав творення перших українських полків, які би мали стати прообразом української армії. Лідери клубу показали, що військове питання має важливе значення у державотворчому процесі.

Метою та завданнями дослідження є показати передумови та причини створення Військового клубу ім. гетьмана П. Полуботка, його військову діяльність зі створення перших українських військових формувань і роль у цьому процесі Миколи Міхновського.

Аналіз попередніх досліджень та публікацій. Аналізуючи дослідження та публікації з цієї теми, бачимо, що комплексного дослідження українськими науковцями ще повністю не проведено. Хоча в українській історіографії є багато праць, присвячених цій проблематиці, але в основному вони стосуються діяльності М. Міхновського. Це праці українських істориків П. Мірчука (Мірчук, 1960) і Ф. Турченка (Турченко, 2006). Також є чимало праць, присвячених українському військовому руху цього періоду. Серед них найбільш вагомими є дослідження Д. Дорошенка (Дорошенко, 1932), П. Христюка (Христюк, 1921), Р. Млиновецького (Млиновецький, 1994), В. Солдатенка (Солдатенко, 1999), В. Голубка (Голубко, 1997), В. Верстюка (Верстюк, 2012), В. Кедровського (Кедровський, 1967) та інших. Загалом, незважаючи на зацікавленість дослідників українським військовим рухом, діяльність Українського військового клубу ім. П. Полуботка висвітлена побіжно. Цілісного дослідження, що стосується діяльності клубу з організації українських полків і його ролі у військовому будівництві, сьогодні немає. Ця проблема вимагає поглибленого вивчення та вирішення наявних дискусійних питань.

Виклад основного матеріалу. В лютому 1917 р. у Росії відбулася революція, яка призвела до скинення самодержавства та демократичних перетворень в країні. В цей період йшла Перша

світова війна і значну частину українського населення було мобілізовано в армію. На українських теренах дислокувалися два фронти: Південно-Західний та Румунський. На початок 1917 р. із 6798 тис. військовиків діючої російської армії та 2260 тис., що перебували в запасних частинах, українці становили 3,5 мільйона. Тобто, майже на 40 відсотків російська армія складалася з українців (*Голубко, 1997:24*). Революційні процеси, що почалися в Росії, охопили значну частину російської армії, зокрема українців. Для цього настала потреба створення єдиного керівного центру, який би очолив український революційний рух серед українських вояків. Таким центром став у Києві Український військовий клуб ім. гетьмана П. Полуботка.

16 березня 1917 р. у Києві відбулася велика маніфестація на честь Дня свята революції. У ній також взяли участь й українські організації під жовто-блакитними прапорами. Серед демонстрантів було близько двох тисяч українських військових. Колона демонстрантів пішла на Думську площу і демонтувала пам'ятник колишньому прем'єр-міністру Росії П. Столипіну (*Киевская мысль, 18 марта*). В той же день, 16 березня, у приміщенні Київського комерційного інституту в Києві було скликано нараду українців-вояків київської залоги. Головою наради був полковник Павло Волошин – начальник штабу запасної бригади; його заступником – капітан Олександр Сахно-Устимович, ад'ютант київської військової округи, а секретарем наради – поручник Микола Міхновський. На цій нараді було вирішено створити в Києві українську військову організацію – Український військовий клуб ім. гетьмана П. Полуботка, що мав зайнятися ідеологічною частиною організації національного українського руху в російській армії (*Вісти з Української Центральної Ради, № 1, 19 березня*). Очолила клуб рада, яка складалася з 24 членів і 12 кандидатів, голови і двох його заступників, писаря та скарбника. Раду очолив Микола Міхновський, заступником його був український соціал-демократ капітан артилерії Лев Ган (*Нова Рада, 28 березня*). Членом клубу міг бути будь-який український військовий за згодою ради і рекомендацією спеціальних рекомендаційних комітетів (*Верстюк, 2012: 6-7*). Рада клубу закликала українських солдатів та офіцерів фронту об'єднатися і боротися за автономну Україну у федеративній демократичній Росії (*Нова Рада, 9 квітня*). У справі організації українського війська, після палкої промови

М. Міхновського, прийнято одногolosно постанову приступити до «негайної організації власної національної армії, як могутньої мілітарної сили, без якої не можна подумати здобуття повної волі України» (*Киевская Мысль*, 19 марта).

Там же було обрано Український Військовий Організаційний Комітет, який мав зайнятися творенням українських військових частин. Очолив його член УСДРП, начальник резервної бригади у Києві полковник Михайло Глинський. До його складу увійшли командир Запасної київської бригади полковник Павло Волошин, капітан Лев Ган, поручник Микола Міхновський і прапорщик Віктор Павелко (*Кедровський*, 1976: 25). Цей Організаційний Комітет властиво став першою центральною організацією для введення українзації у війську.

Того ж дня за ініціативою Військового клубу вулицями Києва вперше промарширували два батальйони солдатів-українців під національними прапорами (*Голубко*, 1997: 36). Вже 25 березня Український військовий клуб ім. П. Полуботка нараховував у Києві понад 5000 організованих членів товариства (*Робітнича газета*, 4 квітня). Як бачимо, головним ідейним натхненником і організатором військового клубу був М. Міхновський.

18 березня відбулися другі збори Військового клубу ім. гетьмана П. Полуботка. На них було затверджено Статут організації (*Вісти з Української Центральної Ради*, № 2, 21 березня), який склав М. Міхновський разом із капітаном артилерії Л. Ганом, і визначено головне завдання, яке полягало в згуртуванні всіх воїнів-українців під гаслом проголошення автономії України у складі федеративної Росії, ідею якої пропагували лідери Центральної Ради. Протягом тижня Статут було зареєстровано. Клуб був організований як військове товариство з центром у Києві з правом відкривати філії у всій Україні (*Турченко*, 2006: 160). У Статуті сказано, що головна мета товариства «згуртування і стоваришування в одній сім'ї усіх вояків, лікарів і військових урядовців української народності під прапором Федеральної Росії – Автономної України» (*Нова Рада*, 28 березня).

Після створення в березні 1917 р. Українського військового комітету, військового клубу ім. гетьмана П. Полуботка і військових рад в армії, почалася робота з її українзації. Незважаючи на свою нечисельність члени клубу створювали в частинах фронту і в тилу філії Військового клубу, брали активну участь у

формуванні військових рад, у проведенні віч, маніфестацій на підтримку створення української армії. Одразу після заснування клубу його члени опублікували і поширили листівку, у якій закликали українських військових до об'єднання для боротьби за звільнення України. Ця відозва справила глибоке враження на військових. На фронті і в тилу почали відбуватися українські віча й організовуватися військові товариства та клуби (*Історія українського війська, 1936: 103–103; Дорошенко, 1932: 346–347*).

6 – 8 квітня 1917 р. в Києві відбувся Всеукраїнський національний конгрес. В його роботі взяли активну участь чимало військовослужбовців. Конгрес визнав Центральну Раду як Крайову Раду і провів перевибори Президії Центральної Ради. Членами Центральної Ради від військового Товариства ім. П. Полуботка стали підпоручник Микола Міхновський, полковник Лев Ган, поручник В. Запорожець, полковник Піщанський, солдат Сергій Колос (Колосов), полковник Микита Глинський (*Дем'янюк, 2018: 82–91*).

У цей період уже відчувається неприязнь між двома відомими українськими політиками М. Грушевським та М. Міхновським. Михайло Грушевський розумів, що Військовий клуб ім. гетьмана П. Полуботка потенційно міг стати конкурентом Центральній Раді в боротьбі за впливи серед солдатів-українців, які становили значний відсоток населення України, оскільки йшла війна і значна частина українців були мобілізовані. М. Грушевський не поділяв самостійницьких поглядів М. Міхновського. Оскільки ідея виникнення клубу належала М. Міхновському, М. Грушевський прохолодно ставився до його діяльності. Голова Центральної Ради побоювався, що діяльність Військового клубу ім. гетьмана П. Полуботка може призвести до якихось самочинних акцій, свого роду військового перевороту. На думку М. Грушевського, це б дало привід для російської влади знищити паростки національної організації (*Грушевський, 1989: 110*). Ці побоювання змушували прихильників Грушевського, які стояли на позиціях автономії України, пильно слідкувати за діяльністю членів клубу і намагатися не допускати до посилення їх впливу у Центральній Раді. З боку прихильників М. Міхновського також існувало певне упередження до діяльності Центральної Ради. За свідченням Миколи Галагана, коли він на початку квітня відвідав Військовий клуб ім. гетьмана П. Полуботка, був глибоко вражений тим, що

серед керівництва і членів клубу панував слабо прихований настрій недовіри до діяльності лідерів Центральної Ради (*Галаган, 2005:211*). Подібне упереджене ставлення членів клубу до лідерів українського національного руху у коридорах Центральної Ради відчував підполковник Микола Янчевський, який перебував у Києві у квітні 1917 р. (*Янчевський, 1930:139*).

Основне навантаження для збільшення впливу та поширення ідей Військового клубу ім. гетьмана П. Полуботка лягло на одного із співзасновників клубу капітана Лева Гана, секретаря Установчої української військової ради. На початку діяльності Центральної Ради Лев Ган займався встановленням зв'язків з українськими військовими організаціями в армії.

Філії клубу почали створюватися у різних містах України. У Чернівцях на початку квітня відбулися організаційні збори, які вирішили заснувати єдиний керівний центр для українців VIII армії Румунського фронту – Клуб ім. гетьмана П. Полуботка. (*Кириченко, 136:65*). Організатором військового клубу був лікар одного з шпиталів Савчук. Членами клубу в основному були підстаршини та старшини нижчих рангів та один генерал-майор, голова Військового корпусного суду О. А. Гречка, досить було і цивільних осіб (*Кириченко, 136:65*). Клуб підтримував українізацію російської армії. В резолюції, яка була прийнята 23 квітня, вимагалось негайного формування українських частин у тилу, а на фронті українців виділити в окремі роти (*Робітнича газета, 28 квітня*).

У березні-квітні 1917 р. на Волині створилася і діяла філія українського військового клубу ім. П. Полуботка (*Тимошенко, 1993:64*). Також філії клубу були в 23-му пішому запасному полку VII армії Південно-Західного фронту, 3-й пішій дивізії XI армії (*Зінкевич, 2007:66*).

15 квітня у Києві було засновано Союз українських юнкерських товариств військових шкіл Росії (*Нова Рада, 15 квітня*). Всі заходи ця організація здійснювала, співпрацюючи з Військовим клубом ім. П. Полуботка. Також до Ради клубу входили два представники юнкерських товариств м. Києва (*Робітнича газета, 10 липня*).

Лідери Військового клубу ім. гетьмана П. Полуботка бачили в українізації початок творення української національної армії. В цей час більшість національних партій, що були представлені в Центральній Раді, обмежували його культурницькими рамками.

Рада Військового клубу ім. гетьмана П. Полуботка прийняла рішення з солдатів і офіцерів-українців тилкових частин почати негайно формувати українські полки з різних родів зброї, українська мова в цих частинах мала бути офіційною (*Киевская мысль*, 19 марта). 21 березня Український військовий організаційний комітет направив на розгляд Ставки проект формування полку імені Б. Хмельницького, оскільки з дозволу Тимчасового уряду в Україні вже створювалися польські військові організації. Чисельність загону мала становити 5600 багнетів та поділитися на 32 курені, два козацькі кінні полки і дві кінні батареї у складі трьох саперних, однієї телеграфної та однієї понтонної роти (*РДВІА*, ф. 2003, оп. 2, спр. 1034, арк. 9). Полк мав називатися Першим козацьким ім. гетьмана Б. Хмельницького. Проект було відхилено російською військовою владою. Та незважаючи на відмову, отриману від штабу, було ухвалено рішення формувати полк самостійно, використовуючи тактику «доконаних фактів».

Найактивнішу участь у створенні полку взяли члени Військового клубу ім. П. Полуботка полковники М. Глинський і П. Волошин. Перший командував Київською дружиною, тобто резервною частиною чисельністю 10 – 12 тис. військовиків, з якої посилали на фронт поповнення, другий обіймав важливу посаду начальника штабу запасної ополченської бригади в Києві. Полковник М. Глинський у дружині, якою командував, почав зосереджувати лише солдатів-українців. Наприкінці березня вона налічувала близько 3000 військовиків, які стали основою полку ім. Б. Хмельницького. Лише тепер його організатори офіційно звернулися до військової влади з проханням дати дозвіл на формування української частини (*Голубко*, 1997: 44-45). Водночас Клуб ім. гетьмана П. Полуботка розгорнув серед тилкових і фронтових частин армії агітацію серед солдатів-українців за вступ до українських частин, що формувалися в Києві.

Початок створення українського полку ім. Б. Хмельницького виявився для командування зовсім несподіваним. Події почали розгортатися в швидкому темпі. 18 квітня клуб ім. П. Полуботка організував у передмісті Києва – Сирецькому полі військове свято «перших квітів». Тут зібралися близько 10 000 солдатів-українців Київського гарнізону (*Киевская Мысль*, 20 апреля). На пропозицію Миколи Міхновського вояки ухвалили створити Перший

український полк імені Богдана Хмельницького, розподілившись на батальйони, роти і відділення, й обрали своїм командиром штабс-капітана Дем'яна Путника-Гребенюка, який прибув до Києва на лікування з Кавказького фронту (*РДВІА, ф. 2067, оп. 1, спр. 3794, арк. 20*). Звідси, за наказом М. Міхновського та інших членів клубу солдати пішли до будинку Київської Ради робітничих і солдатських депутатів. Невідомо, чи під тиском солдатів, чи за переконанням М. Міхновського, командувач округом генерал М. Ходорович погодився з ідеєю формування українських національних частин, але повідомив, що це питання належить винятково до компетенції головнокомандувача Південно-Західного фронту генерала О. Брусілова. У відповідь Київська Рада, яка складалася з шовіністично налаштованих есерів і меншовиків, звинуватила Ходоровича у братанні з українськими «бунтівниками» і виступила проти формування українського полку (*Киевская Мысль, 20 апреля*). Тоді М. Міхновський намовив солдатів київського етапного пункту (це та сама дружина М. Глинського) виїхати на фронт лише за умови, якщо з них буде сформований окремий український полк – Козачий полк ім. гетьмана Б. Хмельницького (*Голубко, 1997: 45*).

Щоб узаконити формування полку, 19 квітня до головнокомандувача Південно-Західного фронту генерала Олексія Брусілова була відправлена делегація у складі представників Військового клубу ім. гетьмана П. Полуботка і Богданівського полку генерала М. Іванова, поручика М. Міхновського, полковника В. Павелка, штабс-капітана Д. М. Путника-Гребенюка, прапорщика Мандюги та солдатів С. Ізбицького, Тарасенка і Сахновського (*Нова Рада, 21 квітня*). Генерал О. Брусілов прийняв їх і після консультацій зі Ставою направив це питання на розгляд військового міністра Росії Олексія Гучкова. 21 квітня стало відомо, що військовий міністр після наради з Верховним головнокомандувачем, генералом Михайлом Алексєєвим, дав дозвіл на формування окремого українського полку лише з 500 солдатів (*РДВІА, ф. 2003, оп. 2, спр. 1034, арк. 15; Робітничая газета, 22 квітня*).

У подальшому до полку вписалося 3574 вояків (*Монкевич, 1927: 16*). Формування полку почалося вже 18 квітня у казармах на Великій Васильківській. Полк набрав чіткої структури: його склали чотири батальйони по чотири піших роти (сотні), кулеметна команда, гарматна, кінна та інженерно-саперна роти.

Обрано командирів всіх підрозділів. Передбачалося полк розгорнути у пішу дивізію (Ткачук, 2009:40). Там було організовано сотні і обрано старшин С. Ярошенка, В. Дмитриченка, І. Лук'яненка, С. Ізбицького та Г. Мичика. Також було обрано полкову раду.

Діяльність Військового клубу ім. гетьмана П. Полуботка зі створення Першого українського козачого полку ім. Б. Хмельницького засудили представники Тимчасового уряду, російське військове керівництво, а також лідери російських соціалістичних партій. Командувач Південно-Західним фронтом генерал О. Брусилов, остерігаючись загального обурення українських солдатів на фронті, дозволив формування полку на умовах, що полк має формуватися тільки з добровольців і основна частина українських солдатів піде на фронт, а в тилу залишиться лише 500 бійців (Винниченко, 1920: 135-136). Командиром полку було призначено підполковника Юрія Капкана, а Дем'яна Путника-Гребенюка за наказом командування було терміново відкомандировано до його частини – на Кавказький фронт. Підполковник Ю. Капкан був кадровим офіцером-кулеметником командиром батальйону 4-го кулеметного полку в м. Саратові, підтримував тісні зв'язки з Українським військовим клубом ім. П. Полуботка. Ймовірно, саме М. Міхновський та його соратники висунули кандидатуру Ю. Капкана на посаду командира українського полку. Значна частина українських вояків, яка не потрапила до полкового реєстру, зголосилися до лав полку вже як добровольці із запасних частин. З Києва було вислано на фронт порівняно незначну кількість богданівців – лише 1046 вояків-українців. Натомість до українського полку було зараховано, окрім цих 500 вояків, ще 2900 добровольців (РДВІА, ф. 2067, оп. 2, спр. 445, арк. 1, 3, 56).

14 квітня 1917 р. в Києві, за ініціативою клубу ім. гетьмана П. Полуботка, відбулося об'єднане засідання представників військових частин Київського гарнізону і різних тилкових воєнних організацій. Головою зборів був обраний солдат М. Павловський. Збори прийняли рішення добиватися у командування планомірного переведу полків і військових частин на Румунський і Південно-Західний фронти (ЦДА ВО України), також скликати український військовий з'їзд у Києві 5 травня 1917 р. Організацію з'їзду було доручено Українському Організаційному Військовому Комітетові і Українській Центральній Раді (Нова Рада, 25 квітня).

При підготовці до військового з'їзду у Військовому Клубі ім. гетьмана П. Полуботка було організовано комісію, яка під головуванням представника V армії Федора Селецького виробила свою програму проведення з'їзду. Головна мета програми самостійників визнавалася як боротьба за створення власної української регулярної армії (*Киевская мысль*, 6 мая), тоді як програма проведення з'їзду, складена автономістами Центральної Ради, зводилася до: «Боротьби з дезертирством в російській армії, утримання дисципліни в армії, обговорення заклику до українського селянства в справі допомоги армії харчами, проведення в життя ідеї українізації полків і військових частин на Південно-Західному і Румунському фронтах без найменшої шкоди для військової організації російської армії» (*Млиновецький*, 1994: 201-202). Як згадує Д. Дорошенко, В. Винниченко, який представляв табір української революційної демократії, вважав «формування регулярної української армії за річ непотрібну і небезпечну» і хотів використати український рух в армії для зміцнення авторитету Центральної Ради перед Тимчасовим урядом (*Дорошенко*, 1932: 352).

5 – 8 травня 1917 р. в Києві відбувся I Всеукраїнський військовий з'їзд. На з'їзд прибуло 700 делегатів, які представляли 993 400 організованих українських солдатів (*Робітнича газета*, 28 травня; *Киевская мысль*, 6 мая). На з'їзді розгорнулася гостра боротьба між представниками клубу ім. П. Полуботка та представниками української влади, які не підтримували створення власної національної армії. Поручник М. Міхновський, прапорщик В. Павелко та інші представники клубу ім. П. Полуботка вважали, що єдиним і правильним шляхом до відбудови української державності є негайне створення могутньої власної армії. З'їзд в цілому не підтримав пропозицію полуботківців (*Збірник пам'яті Симона Петлюри (1879-1926)*, 1992: 112-113).

Незважаючи на це у червні 1917 року силами Військового клубу імені Полуботка була сформована військова частина, яка проголосила себе Другим українським ім. гетьмана Павла Полуботка козачим полком. Полк не був визнаний ані російською владою, ані Центральною Радою. Останню налякала поява у Києві самостійницького війська. Володимир Винниченко відвідав полк та закликав солдатів повернутися до своїх частин і вирушити на фронт. Також було дано розпорядження інтендантській службі

припинити постачання продовольством, спорядженням, зброєю (*Вісти з Української Центральної Ради, № 11-12, Червень: 6-7*).

Історія створення полку почалася ще в середині травня 1917 р. В цей час в Чернігові скупчилася значна кількість мобілізованих українців і під впливом агітації самостійників, які швидше за все були членами військового клубу імені Полуботка, солдати почали самочинно гуртуватися в український полк (*Вісти з Української Центральної Ради, № 11-12, червень: 6*). У двадцятих числах травня кілька ешелонів чернігівських новобранців у кількості 700 осіб прибули до Києва. Вони розмістилися разом з солдатами-українцями, що прибули з інших регіонів, на розподільному пункті в селі Грушки біля Києва. 19 червня 1917 р. вояки цього ешелону звернулися до УГВК з вимогами, щоб їх послали на фронт не інакше, як цілим полком під назвою «імені гетьмана Полуботка» і тільки в один із тих корпусів, який призначено для укомплектування українцями (*Вісти з Української Центральної Ради, № 11-12, Червень: 6-7*). За свідченнями М. Падалки, ідея організації полку і присвоєння йому ім'я П. Полуботка належала Українському військовому клубу імені П. Полуботка в Києві, тим його членам, які були невдоволені нерішучою політикою Центральної Ради, її лояльним ставленням до російського уряду (*Падалка, 1921: 59*).

21 червня член УЦР і Генерального військового комітету український соціал-революціонер М. Полозков повідомив Центральну Раду про те, що ешелони українського війська числом 5000 чоловік, комплектуваних у Чернігові, прибувши в Київ, відмовилися їхати на фронт (*РДВІА, Ф. 2139, оп. 5, спр. 48, арк. 3*). Ці вимоги Генеральний комітет виконати відмовився. Він визначив певний термін, після якого полуботківці мали відправитися на фронт. У відповідь солдати прислали до УГВК делегацію, яка заявила, що після видачі обмундирування і відпочинку вони готові відправитися на позиції під українським прапором як полк імені гетьмана Павла Полуботка (*Зінкевич 2011: 73; Вістник Союза визволення України: 500*).

Великий вплив у цьому полку мали самостійники і особливо члени військового товариства імені П. Полуботка, яке очолював М. Міхновський. Тому їхні рішучі вимоги були відкинуті більшістю членами Центральної Ради під різними приводами. Проти них виступили члени Центральної Ради, український

соціал-демократ Петлюра і український соціаліст-революціонер Величко. Вони говорили, що «полк Полуботка» наче навмисне відтягує справу відправки на фронт, бажання ж їхнє не можна задовільнити, бо це забере занадто багато часу і розіб'є план, за яким Генеральний Комітет проводить формування українського війська, і закликали полк не ставати на шлях анархії. На засіданні Центральної Ради було винесено три резолюції, але була прийнята резолюція українських соціалістів-революціонерів, в якій говорилося, що «Українська Центральна Рада постановила закликати товаришів-солдатів, що мешкають в Грушках, до національної громадської дисципліни, яка особливо повинна керувати озброєною революційною демократією. В інтересах української національної справи запропонує товаришам-солдатам негайно виконати наказ і виступити до вказаного Командуванням українського запасного полку» (*Нова Рада, 24 червня; Русское слово, 24 июня*).

Незважаючи на прийняту резолюцію Центральної Ради полуботківці ще активніше почали самочинну організацію полку, обравши собі командира-поручника Романенка і виконком полкового комітету у складі: голова – прапорщик Майстренко, члени – прапорщик 98-го запасного піхотного полку Стріленко, рядовий 635-го піхотного Киселинського полку Сподаренко, рядовий Осадчий, секретар – єфрейтор лейб-гвардії Гренадерського гусарського полку Квашенко (*Нова Рада, 19, 21 липня; Вісти з Української Центральної ради, № 11-12: 6-7*). Винниченко видав наказ інтендантським службам не видавати полуботківцям обмундирування, провіанту і зброї, таким чином змусити їх капітулювати (*Визорик, Пехів, 2017: 158*).

3 липня 1917 р. Центральна Рада видала II Універсал, в якому вона відмовлялася від автономії України на невизначений час. Під впливом самостійників, насамперед членів Військового клубу ім. П. Полуботка, 4 липня вибухнуло повстання, в якому активну участь взяв Другий український полк ім. гетьмана П. Полуботка. Після невдалого виступу полк був відправлений на фронт. Тільки пізніше, вже на фронті, завдяки клопотанням представників Центральної Ради перед військовим командуванням полку офіційно було присвоєно звання імені гетьмана П. Полуботка. Самого М. Міхновського та деяких інших членів клубу було заарештовано. Хоча прямих доказів участі М. Міхновського в повстанні

не було, але чимало дослідників схиляються до думки, що безпосереднім ініціатором повстання був саме він.

Висновки. Якщо в цілому проаналізувати створення та діяльність Українського військового клубу ім. гетьмана П. Полуботка, то воно спрямоване було на творення української регулярної армії як основи майбутньої самостійної України. Завдяки діяльності М. Міхновського та членів Клубу були організовані перші українські військові частини, серед яких були Перший і Другий українські полки, які пізніше стали основою творення української національної армії. В цей час лідери Центральної Ради, що представляли українську революційну демократію на чолі з В. Винниченком, вважали «формування регулярної української армії за річ непотрібну і небезпечну» і хотіли використати його лише для зміцнення авторитету Центральної Ради перед всеросійською революційною демократією та Тимчасовим Урядом (Дорошенко 1932: 352).

Використані посилання

Верстюк В.Ф. (2012). Українська Центральна Рада й українізація військових частин російської армії. *Український історичний журнал*. № 3, С. 4–27.

Виздрик В.С., Пехів В.Б. (2017). Роль Миколи Міхновського у формуванні національної регулярної армії в добу Центральної Ради. *Військово-науковий вісник*. Випуск 27, С. 151–162.

Винниченко В. (1920). *Відродження нації*. Київ-Відень, Ч. I, 348 с.

Вісти з Української Центральної Ради. (1917).

Вістник Союзу визволення України. (1917), 5 серпня, Ч. 162.

Грушевський М. (1989). Спомини. Київ, № 9, С. 113–155.

Голубко В. (1997). *Армія Української Народної Республіки 1917–1918. Утворення та боротьба за державу*. Львів, 288 с.

Галаган М. (2005). *З моїх споминів (1880-ті – 1920 р.)*. Київ. 656 с.

Дем'янюк О.Й. (2018). Представництво військових у складі Української Центральної Ради. *Військово-науковий вісник*. Випуск 30, С. 82–91.

Дорошенко Д. (1932). *Історія України 1917–1923. Доба Центральної Ради*. Ужгород, Т. 1, 437 с.

Збірник пам'яті Симона Петлюри (1879-1926). (1992). Київ, 260 с.

Зінкевич Р.Д. (2011). Збройний виступ полку ім. П. Полуботка у Києві. *Держава та армія. Вісник Національного університету “Львівська політехніка”*. № 693, С. 72–78.

Зінкевич Р.Д. (2007). Процес українізації армії та тилових гарнізонів Південно-Західного та Румунського фронтів у березні-листопаді 1917 р. *Держава та армія. Вісник Національного університету “Львівська політехніка”*. № 584, С. 64–70.

Історія українського війська. (1936). Львів, 568 с.

- Кедровський В. (1967). Початок українізації в російській армії і Перший Український Військовий З'їзд. *Вісті комбатанта*. № 1, С. 24–31.
- Киевская мысль. (1917).
- Кириченко Ю. (1936). До історії українського військового судівництва. *За державність*. Каліш, 36. 6, С. 65–77.
- Мірчук П. (1960). *Микола Міхновський – апостол української державності*. Філадельфія, 136 с.
- Млиновецький Р. (1994). *Нариси з історії українських визвольних змагань 1917–1918*. Препринт. Львів, 564 с.
- Монкевич Б. (1927). Піонери українського війська. *Табора*, № 4, 26 с.
- Нова Рада. (1917).
- Падалка М. (1921) Виступ полуботківців 4 – 6 липня 1917 р. в м. Києві на фоні політичної ситуації цього часу. *До зброї*. Тарнів, 36. 1. С. 58–74.
- Робітничая газета. (1917).
- РДВІА. (Російський державний військово-історичний архів).
- Русское слово. (1917).
- Солдатенко В. (1999). *Українська революція. Історичний нарис*. Київ, 976 с.
- Тимошенко В.І. (1993). Волинь в період української революції і громадянської війни / 1917 – 1920 рр. *Велика Волинь: минуле й сучасне. Тези міжнарод. краєзн. конф.* Житомир, 1993. С. 64-65.
- Ткачук П. (2009). *Сухопутні війська України доби революції 1917–1921 рр.* Львів, 312 с.
- Турченко Ф. Г. (2006). *Микола Міхновський: життя і слово*. Київ, 318 с.
- ЦДА ВО України (Центральний державний архів вищих органів влади та управління України). ф. 4079, оп. 1, спр. 4, арк. 9.
- Христюк П. (1921). *Замітки і матеріали до історії української революції. 1917–1920 рр.* Відень, Т. 1, Кн. 1, 152 с.
- Янчевський М. (1930). Зі споминів. *За державність: Матеріали до історії війська українського*. 36. 2, Каліш, С. 137–148.

References

- Verstyuk V.F. (2012). The Ukrainian Central Rada and the Ukrainization of the Military Units of the Russian Army. *Ukrainian Historical Journal*. No. 3, pp. 4-27.
- Vyzdryk V.S., Pekhiv V.B. (2017). The Role of Mykola Mikhnovsky in the Formation of the National Regular Army during the Time of the Central Rada. *Military-Scientific Bulletin*. Issue 27, pp. 151-162.
- Vynnychenko V. (1920). *The Renaissance of the Nation*. Kyiv-Vienna, Part I, 348 p.
- News from the Ukrainian Central Rada*. (1917).
- Bulletin of the Union of the Liberation of Ukraine*. (1917), August 5, Part 162.
- Hrushevsky M. (1989). *Memories*. Kyiv, No. 9, pp. 113-155.
- Holubko V. (1997). *Army of the Ukrainian People's Republic 1917–1918. Formation and struggle for the state*. Lviv, 288 p.
- Galagan M. (2005). *From my memories (1880s – 1920s)*. Kyiv., 656 p.
- Dem'yanyuk O.Y. (2018). Representation of the military in the Ukrainian Central Rada. *Military-scientific bulletin*. Issue 30, pp. 82-91.
- Doroshenko D. (1932). *History of Ukraine 1917–1923. The era of the Central Rada*. Uzhgorod, T. 1, 437 p.
- Collection of memory of Symon Petliura (1879-1926)*. (1992). - Kyiv, 260 p.

Zinkevych R.D. (2011). Armed performance of the P. Polubotka regiment in Kyiv. *State and army. Bulletin of the National University "Lviv Polytechnic"*. No. 693, pp. 72-78.

Zinkevych R.D. (2007). The process of Ukrainization of the army and rear garrisons of the South-Western and Romanian fronts in March-November 1917. *State and army. Bulletin of the National University "Lviv Polytechnic"*. No. 584, pp. 64-70.

History of the Ukrainian army. (1936). Lviv, 568 p.

Kedrovsky V. (1967). The beginning of Ukrainization in the Russian army and the First Ukrainian Military Congress. *Combatant's news*. No. 1, pp. 24-31.

Kiev thought. (1917).

Kyrychenko Yu. (1936). To the history of Ukrainian military judiciary. *For statehood*. Kalisz, Collection 6, pp. 65-77.

Mirchuk P. (1960). *Mykola Mikhnovsky - the apostle of Ukrainian statehood*. Philadelphia, 136 p.

Mlynovetsky R. (1994). *Essays on the history of Ukrainian liberation struggles 1917-1918*. Preprint. vy. Lviv, 564 p.

Monkevych B. (1927). Pioneers of the Ukrainian army. *Tabor*, No. 4, 26 p.

Nova Rada. (1917).

Padalka M. (1921) Speech of the Polubotkivtsi on July 4-6, 1917 in Kyiv against the background of the political situation of that time. *To weapons*. Tarniv, Collection 1, pp. 58-74.

Robitnycha gazeta. (1917).

RDVIA. (Russian State Military Historical Archive).

Russian Word. (1917).

Soldatenko V. (1999). *Ukrainian Revolution. Historical essay*. Kyiv, 976 p.

Tymoshenko V.I. (1993). Volyn during the Ukrainian Revolution and Civil War / 1917-1920. *Great Volyn: past and present. Abstracts of the International Regional Conference Zhytomyr*, 1993. P. 64-65.

Tkachuk P. (2009). *Ground Forces of Ukraine during the Revolution of 1917-1921*. Lviv, 312 p.

Turchenko F. G. (2006). *Mykola Mikhnovsky: Life and Word*. Kyiv, 318 p.

CDA VO Ukraine, (Central State Archives of the Supreme Authorities and Administration of Ukraine). f. 4079, op. 1, spr. 4, sheet. 9.

Khrystyuk P. (1921). *Notes and materials on the history of the Ukrainian revolution. 1917-1920*. Vienna, T. 1, Book 1, 152 p.

Yanchevsky M. (1930). From memoirs. *For statehood: Materials on the history of the Ukrainian army*. Collection 2, Kalisz, pp. 137-148.

Zinkevych R., Holyk M.
CREATION OF THE UKRAINIAN MILITARY CLUB NAMED AFTER
HETMAN P. POLUBOTKO AND ITS ROLE IN THE ORGANIZATION OF
THE FIRST UKRAINIAN MILITARY UNITS

The article examines the revolutionary processes that began in Russia in the spring of 1917 after the overthrow of the autocracy and how they affected a significant part of the Russian army, including Ukrainians. The prerequisites and reasons for the creation of the Ukrainian Military Club named after Hetman P. Polubotko, his actions in organizing Ukrainian military units are analyzed. The role of Mykola Mikhnovsky in the activities of the club. The creation of the Ukrainian Military Organizing Committee and its significance in the creation of Ukrainian military units. The attitude to the military issue of Ukrainian political leaders is outlined. The activities of the Military Club named after Hetman P. Polubotko in forming the First Ukrainian Cossack Regiment named after B. Khmelnytsky are analyzed. The ideological differences between the Polubotkos and the Central Rada in relation to Ukrainian military construction are shown. The role of the club in preparing for the convening of the Ukrainian military congress is outlined. The process of forming the Second Ukrainian Regiment named after Hetman P. Polubotko is highlighted. The reasons for the armed uprising of the regiment named after P. Polubotko and the role of the independentists in it. The significance of the activities of the Ukrainian Military Club named after P. Polubotko in the formation of the first Ukrainian military formations is analyzed.

At this time, the leaders of the Central Rada, who represented the Ukrainian revolutionary democracy headed by V. Vynnychenko, considered the formation of a regular Ukrainian army to be unnecessary and dangerous and wanted to use it only to strengthen the authority of the Central Rada before the all-Russian revolutionary democracy and the Provisional Government.

In the spring of 1917, it was the Ukrainian Military Club that initiated the creation of its own armed forces and, despite the opposition of the leaders of the Central Rada, began the creation of the first Ukrainian regiments, which were to become the prototype of the Ukrainian army. The leaders of the club showed that the military issue is of great importance in the state-building process.

Keywords: Ukrainian Military Club, Ukrainian Military Organizing Committee, Ukrainian Cossack Regiment, M. Mikhnovsky, Ukrainization, Army.